

Nowości w prawie oświatowym

85

Bogusław Tundzios
boguslaw.tundzios@mscdn.edu.pl

Bieżący rok jest wyjątkowo bogaty w zmiany w prawie oświatowym, ukazało się wiele nowych aktów prawnych bądź nowelizowano przepisy dotychczas obowiązujące.

Wpłynęło to zdecydowanie na funkcjonowanie szkół i placówek w roku szkolnym 2009/2010. Można wręcz mówić o nowym ustroju szkolnym. O większości zmian informowaliśmy w poprzednich numerach MERITUM.

Jesień przynosi również sporo ważnych nowości. Warto im się przyjrzeć, gdyż przynajmniej kilka nowych aktów prawnych istotnie wpłynie na bieżącą pracę szkół i placówek.

Niewątpliwie pierwszeństwo należy się szeroko już komentowanemu i analizowanemu rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dziennik Ustaw Nr 168, pozycja 1324), obowiązującemu od 9.11.2009 roku.

Nadzór pedagogiczny to materia na tyle skomplikowana, że próbowano go okiełznać już wielokrotnie: akty wykonawcze, dotyczące nadzoru, do ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty ukazywały się kolejno w latach 1991, 1996, 1999, 2004, a ostatnie, opublikowane 15 grudnia 2006 roku (Dz. U. Nr 235, poz. 1703), utraciło moc 24 sierpnia 2009 roku. Najnowsze jest więc już szóstym rozporządzeniem w tej sprawie opublikowanym w RP. Z dotychczasowych, największe nadzieje wiązałem z rozporządzeniem z 2004 roku, którego idea powiązania nadzoru z systemem mierzenia jakości pracy szkół polegała w gąszczu biurokratycznych procedur. Obecne stwarza duże szanse na to, że historia się nie powtórzy. Zwróćmy choćby uwagę na dwa symboliczne fakty:

1) obecna nazwa rozporządzenia („w sprawie nadzoru pedagogicznego”) jest najkrótsza z dotychczasowych!,

2) plan nadzoru Mazowieckiego Kuratora Oświaty jest zaledwie kilkustronicowy i w niczym nie przypomina dotychczasowych monstrualnych dokumentów.

A tak bardziej poważnie, biurokratyzacja nadzoru pedagogicznego to chyba największa obawa dyrektorów szkół.

Przyznam się, że zapisy obecnego rozporządzenia po prostu mi się podobają! Stwarzają bowiem podstawy do projakościowego rozwoju systemu edukacji poprzez oparcie nadzoru pedagogicznego na trzech filarach: ewaluacji (wewnętrznej i zewnętrznej – całościowej oraz problemowej), kontroli (również wewnętrznej oraz zewnętrznej) oraz wspomaganie (rozumianemu jako: organizowanie szkoleń i porad, motywowanie do rozwoju oraz doskonalenia zawodowego, przedstawianie wniosków ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego).

Zewnętrzny nadzór pedagogiczny powinien umożliwić porównywalną ocenę pracy szkół i placówek oraz doskonalenie ich pracy poprzez jawne i ujednolicone narzędzia ewaluacji i kontroli. Wewnętrzny nadzór pedagogiczny stwarza szansę autentycznej autonomii szkół i placówek – ewaluacja, kontrola i wspomaganie służyć mogą po prostu temu, co istotne, ważne i autentyczne w każdej szkole lub placówce!

Musimy oczywiście poczekać na efekty szkoleń (szczególnie dotyczy to osób mających sprawować zewnętrzny nadzór pedagogiczny), ściśle określić procedur ewaluacji i kontroli, przede wszystkim zaś na precyzyjność i rzetelność narzędzi, szczególnie w zakresie elementów „ocennych”, w postaci poziomów wymagań w skali od A do E, określonych w załączniku do rozporządzenia.

Bardzo istotnym elementem nowego nadzoru jest polityka informacyjna resortu edukacji – wraz

Doskonalenie nauczycieli

z wejściem w życie rozporządzenia otrzymaliśmy rzetelne informacje dotyczące, między innymi, podstawowych kierunków realizacji przez kuratorów oświaty polityki oświatowej państwa, w tym zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego, przykładowy plan nadzoru pedagogicznego na rok 2009/2010, pytania i odpowiedzi związane z nadzorem pedagogicznym, informacje o planowanych szkoleniach, a także przykładowe arkusze kontroli zatwierdzone przez Ministra Edukacji Narodowej. Można je znaleźć na stronie:

(http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=992%3A9-listopadaczaco-obowizywa-nowe-rozporzdzenie-w-sprawie-nadzoru-pedagogicznego&catid=175%3AAnalizy-dzior-pedagogiczny&Itemid=213)

Dodatkowym elementem mającym wpływ na funkcjonowanie nadzoru pedagogicznego jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 roku zmieniające rozporządzenie **w sprawie organizacji kuratorów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur** (Dz. U. Nr 168, poz. 1325), wprowadzające, między innymi, inną organizację pracy wizytatorów:

„W celu zapewnienia właściwego wykonywania zadań wynikających ze sprawowania nadzoru pedagogicznego, pracę kuratorium należy tak zorganizować, aby:

- 1) *pracownicy przeprowadzający ewaluację w szkołach lub placówkach nie wykonywali innych zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego,*
- 2) *pracownicy przeprowadzający kontrole w szkołach lub placówkach nie wykonywali innych zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego,*
- 3) *szkoły i placówki, w których będzie przeprowadzana ewaluacja lub kontrola, przydzielane były pracownikom każdorazowo”.*

Stanowi to odejście od stosowanego od wielu lat systemu wizytatorów rejonowych.

Istotne jest również rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 października 2009 roku **w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora** oraz inne stanowisko kierownicze w poszczególnych typach publicznych szkół i rodzajach publicznych placówek (Dz. U. Nr 184, poz. 1436). Rozporządzenie weszło w życie z dniem 11 listopada 2009 roku.

Zostały, między innymi, doprecyzowane podstawowe wymagania wobec nauczycieli zajmujących stanowisko dyrektora we wszystkich typach szkół

i rodzajach placówek, w tym również w stosunku do nauczycieli zajmujących stanowisko dyrektora w szkołach artystycznych (§ 1).

Określono wykaz jednostek, w których stanowisko dyrektora mogą zajmować nauczyciele, którzy nie mają wykształcenia wyższego magisterskiego – przyjęto zasadę, że nauczyciel zatrudniony w przedszkolu, szkole lub placówce, zgodnie z przepisami *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli* (Dz.U. Nr 50, poz. 400), może ubiegać się o stanowisko dyrektora w tej jednostce (§ 2).

Stanowisko wicedyrektora może również zajmować nauczyciel kontraktowy. Przepisów rozporządzenia nie stosuje się do dyrektorów szkół i placówek niepublicznych.

Ukazały się także następujące akty prawne (obydwa obowiązujące od dnia 20 października 2009 roku):

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 2009 roku w sprawie warunków i sposobu wspomagania nauczania języka polskiego, historii, geografii, kultury polskiej i innych przedmiotów nauczanych w języku polskim wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących (Dz. U. Nr 164, poz. 1306).

Rozporządzenie uwzględnia dzieci pracowników migrujących, jako kolejną kategorię osób objętych wspomaganiami nauczania języka polskiego za granicą oraz wskazuje szkoły funkcjonujące w systemach oświaty innych państw, a także organizacje społeczne zarejestrowane za granicą, prowadzące nauczanie języka polskiego. Określa placówki, które objęte będą wsparciem ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej. Dotyczy ono także kwestii kierowania nauczycieli do pracy dydaktycznej za granicą, organizowania doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących w środowiskach polonijnych i wśród Polaków zamieszkałych za granicą, przekazywania za granicę podręczników i pomocy dydaktycznych, organizowania kolonii i obozów oraz innych form wypożyczynki dzieci i młodzieży polonijnej;

- oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 2009 roku w sprawie

zakresu i warunków przyznawania świadczeń przysługujących nauczycielom polskim skierowanym lub delegowanym do pracy za granicą (Dz. U. Nr 164, poz. 1307) – świadczenia obejmują: ryczałt na pokrycie kosztów utrzymania i zakwaterowania oraz składek na: ubezpieczenia emerytalne, rentowe, Fundusz Pracy oraz dobrowolne ubezpieczenie zdrowotne, jednorazowy zasiłek adaptacyjny oraz zwrot kosztów ubezpieczenia od nagłych zachorowań, następstw nieszczęśliwych wypadków i chorób tropikalnych oraz kosztów szczepień i badań lekarskich, podróży lub zorganizowania przejazdu z miejsca zamieszkania do miejsca zatrudnienia za granicą i z powrotem, raz w ciągu roku szkolnego, a także dietę dojazdową.

Wspomnijmy również o rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 sierpnia 2009 roku **w sprawie dodatków, wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw** oraz innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy dla nauczycieli zatrudnionych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, rodzinnych ośrodkach diagnostyczno-konsultacyjnych oraz szkołach przy zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 141, poz. 1153).

Ostatnim omawianym aktem wykonawczym jest rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 19 listopada 2009 roku **w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli** (Dz. U. Nr 200, poz. 1537) – weszło ono w życie 5 grudnia 2009 roku i zostało przyjęte z dużą ulgą, bowiem z dniem 24 sierpnia 2009 roku utraciło moc dotychczasowe rozporządzenie w tej sprawie. Przez pewien czas istniała zatem luka prawna, gdyż obowiązywały jedynie ustawowe zapisy dotyczące tego typu placówek.

Rozporządzenie nie dokonuje większych zmian w systemie doskonalenia nauczycieli, nad nowym systemem doskonalenia nauczycieli resort edukacji dopiero pracuje.

Warto niemniej zwrócić uwagę na kilka zmian. Zniesiony został obowiązek uzyskania pozytywnej opinii kuratora oświaty w przypadku tworzenia, przekształcania i likwidacji placówki doskonalenia nauczycieli, a także obowiązek uzyskania przez organ prowadzący placówkę doskonalenia nauczycieli pozytywnej opinii kuratora oświaty o zgodności statutu placówki z prawem (organ prowadzący jest jedynie obowiązany przesłać akt założycielski oraz statut organowi sprawującemu nadzór pedagogiczny do wiadomości kuratora).

Nowe rozporządzenie inaczej reguluje także kwestię sposobu przekształcania publicznych placówek

doskonalenia nauczycieli, które odbywać się może poprzez:

- zmianę organizacji placówki lub zakresu wykonywanych przez nią zadań,
- włączenie placówki do innej placówki doskonalenia nauczycieli,
- połączenie kilku placówek doskonalenia w jedną placówkę.

Wymagania wobec dyrektora placówki doskonalenia zawodowego dostosowano do innych przepisów w tej kwestii (np. możliwość powierzenia funkcji dyrektora placówki osobie niebędącej nauczycielem, czy zasada proporcjonalności składu komisji konkursowej na stanowisko dyrektora). Niepubliczne placówki doskonalenia nauczycieli będą wpisywane do ewidencji prowadzonej przez samorząd województwa. Zmodyfikowano także zasady dotyczące wykreślenia niepublicznej placówki doskonalenia z ewidencji.

Na zakończenie warto poświęcić nieco uwagi ustawie z 19 listopada 2009 roku o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela (uchwalona na 54. posiedzeniu VI kadencji Sejmu RP, druk sejmowy nr 2436).

Zmiana dotyczy art. 30a Karty Nauczyciela. Sejm dał w ten sposób więcej czasu organom prowadzącym na przeprowadzenie analizy poniesionych wydatków na wynagrodzenia nauczycieli. W konsekwencji **nauczyciele otrzymają jednorazowy dodatek uzupełniający ustalony na podstawie art. 30a KN do końca stycznia 2010 roku**, nie zaś do końca bieżącego roku. Ulegają wydłużeniu. terminy: sporządzania analiz wydatków oraz sporządzania sprawozdania z wysokości średnich wynagrodzeń nauczycieli w szkołach prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. W art. 30a doprecyzowano niektóre określenia, np. termin „średnioroczna liczba nauczycieli” został zastąpiony bardziej precyzyjnym pojęciem: „średnioroczna liczba etatów nauczycieli”.

Minister Edukacji Narodowej jest zobowiązany wydać rozporządzenie wykonawcze w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie powyższej ustawy zmieniającej KN. Określi ono m. in. sposób:

- wyliczania średnich wynagrodzeń nauczycieli na poszczególnych stopniach awansu zawodowego,
- ustalania średniorocznej struktury zatrudnienia nauczycieli,
- ustalania kwoty różnicy,
- ustalania wysokości jednorazowego dodatku uzupełniającego,

a także wzór formularza sprawozdania, uwzględniając:

- okres obowiązywania kwoty bazowej, o której mowa w art. 30 ust. 3 KN,
- okresy zatrudnienia, w których nauczyciele nie są wliczani do średniorocznej struktury zatrudnienia, oraz
- zmiany wysokości wynagrodzeń i struktury zatrudnienia nauczycieli wynikające z uzyskiwania przez nich kolejnych stopni awansu zawodowego.

W momencie pisania tego tekstu (10.12.2009), ustawa z 19 listopada 2009 roku o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela czeka na podpis prezydenta, a następnie na opublikowanie.

PODSUMOWANIE

Korzystając z okazji, że niniejszy numer MERITUM jest ostatnim w bieżącym roku, chciałbym podzielić się kilkoma refleksjami dotyczącymi polskiego prawa oświatowego.

Rok 2009 przyniósł wyjątkowo dużo zmian, co można uzasadniać wdrażaną reformą ustroju szkolnego. Trudno jednak nie zauważyć, że nasze prawo oświatowe ciągle dalekie jest od doskonałości – cechuje je wyjątkowa zmienność, wiele zapisów jest nieprecyzyjnych, wymagających w krótkim czasie korekt. Przykładów nie trzeba szukać daleko – powyższa nowelizacja art. 30a KN dobrze ilustruje wspomniane zjawisko.

Jak więc być, Drogi Dyrektorze i Nauczycielu, na bieżąco, jeśli przykładowo:

- 19 listopada 2009 roku właśnie uchwalona została szesnasta nowelizacja Karty Nauczyciela (od czasu ukazania się ostatniego tekstu jednolitego w 2006 roku (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674), a 22 (dwudziesta druga!!!) od 2004 roku ustawy o systemie oświaty (ostatni tekst jednolity ukazał się w Dz. U. z 2004 Nr 256, poz. 2572),
- jeden z najważniejszych aktów wykonawczych, ROZPORZĄDZENIE Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562), doczekało się w ciągu dwóch lat sześciu zmian. Jest to zresztą również szóste rozporządzenie

w tej sprawie od uchwalenia ustawy o systemie oświaty (poprzednie: 2004, 2001, 1999, 1998, 1992), a im nowsze, tym bardziej obszerne (2001: 174 §, 2004: 212 §, 2007: 221 §...)

- zdecydowana większość rozporządzeń dotyczących prawa oświatowego pochodzi z lat 2005-2009,
- ...a rozporządzenia z XX wieku pojawiają się sporadycznie, np. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 roku w sprawie określenia warunków bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne. (Dz. U. z 1997 r., Nr 57, poz. 358) – obowiązuje od 12 lat bez żadnych zmian!

Istotnie wpływa to na pracę dyrektorów szkół, którzy skazani są na stałą aktualizację wiedzy z zakresu prawa oświatowego. Również nauczyciele powinni dla własnego dobra na bieżąco analizować zmiany – wymaga to systematycznego samokształcenia. Sama lektura tekstów popularyzatorskich, takich jak powyższy, czy sporadyczne uczestnictwo w formach doskonalenia, nie załatwia problemu. Jedynym antidotum jest śledzenie bieżących publikacji z zakresu prawa oświatowego, a szczególnie niemal codzienne śledzenie wybranych witryn internetowych.

Wkrótce pokuszę się o wskazanie własnego subiektywnego wykazu adresów internetowych oraz tytułów publikacji, które powinny znaleźć się w każdej szkolnej bibliotece.

W tym momencie jedynie ograniczę się do skomplementowania po raz kolejny witryny Ministerstwa Edukacji Narodowej (zarówno głównej, zakładki „REFORMA PROGRAMOWA”, a także ministerialnego BIP-u (bip. men.gov.) – zakładki Prawo oświatowe (przepisy obowiązujące oraz projekty – jest ich nadal sporo!), jak i witryn kuratorskich (mam tu szczególnie na myśli kuratoria oświaty w Warszawie, Krakowie i Białymstoku).

Kończę nadzieją, że doczekamy się wkrótce przepisów precyzyjnych i w miarę stabilnych...

Autor jest nauczycielem konsultantem w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli, kierownikiem Wydziału w Radomiu

---